

DÂN CA – NƠI LƯU GIỮ GIÁ TRỊ VĂN HÓA CỦA NGƯỜI PU PÉO

Dương Thu Hằng*, Nguyễn Thị Thu Trang
Trường Đại học Sư phạm – ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Trong đại gia đình các dân tộc Việt Nam, người Pu Péo là một trong năm dân tộc thiểu số ít người nhất (dưới 1000 người), sinh sống chủ yếu trên địa bàn tỉnh Hà Giang. Hiện nay người Pu Péo vẫn lưu giữ được truyền thống văn hóa lâu đời, mang bản sắc riêng, trong đó phải kể đến kho tàng dân ca của họ - nơi lưu giữ nhiều giá trị văn hóa cổ truyền, nhưng chưa được nhiều người biết đến. Bài báo này giới thiệu những giá trị văn hóa tộc người trong dân ca Pu Péo và đề xuất cách bảo tồn, phát huy tư liệu quý này. Qua việc khảo sát, thống kê và phân tích giá trị nội dung và nghệ thuật của dân ca Pu Péo từ góc nhìn văn hóa tộc người, nhóm tác giả nhận thấy các bài dân ca phản ánh một cách chân thực nhất về đời sống vật chất và tinh thần của người Pu Péo. Tuy nhiên trong xu thế hội nhập giao lưu và tiếp biến văn hóa giữa các vùng miền, dân tộc và quốc gia như hiện nay, dân ca của người Pu Péo cũng như các loại hình văn hóa dân gian của các dân tộc khác đang đứng trước nguy cơ mai một, biến dạng. Việc nghiên cứu, giới thiệu dân ca Pu Péo như một cách để vun đắp và nuôi dưỡng giá trị văn hóa tộc người trong môi trường đa văn hóa là điều hết sức cần thiết.

Từ khóa: *Dân ca Pu Péo; dân tộc thiểu số; bản sắc văn hóa; bảo tồn; giá trị truyền thống.*

Ngày nhận bài: 16/6/2020; Ngày hoàn thiện: 30/6/2020; Ngày đăng: 30/6/2020

FOLK SONGS – THE PLACE TO PRESERVE THE CULTURAL VALUES OF PU PEO PEOPLE

Duong Thu Hang*, Nguyen Thi Thu Trang
TNU – University of Education

ABSTRACT

Among the large family of Vietnamese ethnic groups, Pu Peo is one of the five ethnic minorities with the smallest population (less than 1,000 people), living mainly in Ha Giang province. Nowadays, Pu Peo still preserves a long-standing cultural tradition with its own identity, including their folk song – a place that preserves many traditional cultural values, but not many people know it. This article introduces cultural values in Pu Peo folk songs and suggests ways to preserve and promote this valuable document. Through surveys, statistics and analysis of the content value of Pu Peo folk songs, we find that the folk songs reflect the most truthfully about the material and spiritual life of the Pu Peo people. However, in the current trend of intergration and cultural exchange between regions, ethnic groups and countries, the Pu Peo folk songs as well as other folklore cultures of other ethnic groups are now in progress at risk of disappearance, deformation. The study and introduction of Pu Peo folk songs as a way to nurture and nurture ethnic cultural values in a multicultural environment is essential.

Keywords: *Pu Peo folk song; ethnic minorities; cultural identities; conservation; traditional values.*

Received: 16/6/2020; Revised: 30/6/2020; Published: 30/6/2020

* Corresponding author. Email: hangdt@tnue.edu.vn

1. Đặt vấn đề

Trong đại gia đình các dân tộc Việt Nam, người Pu Péo là một trong những dân tộc rất ít người, sinh sống chủ yếu trên địa bàn tỉnh Hà Giang, hiện đang được bảo tồn cấp bách. Với số dân ít như vậy, tương như dân tộc này không có khả năng để lại gì về văn hóa và sinh hoạt văn hóa, nhưng sức sống tiềm tàng của dân tộc này được thể hiện khá rõ trong dân ca Pu Péo.

Là tiếng hát cất lên từ cuộc sống lao động sản xuất, từ sinh hoạt thường ngày, dân ca Pu Péo đã lưu giữ khá toàn diện đời sống văn hóa tinh thần, văn hóa tâm linh và văn hóa ứng xử. Phần lời của các bài dân ca đó được đúc kết từ vốn sống, vốn hiểu biết của nhiều thế hệ người Pu Péo trở thành kho tàng tri thức nuôi dưỡng tâm hồn, tình cảm, giúp cho các thế hệ con cháu không bao giờ quên cội nguồn của dân tộc: “Niềm say mê nghệ thuật và lòng trân trọng nguồn dân ca của người Pu Péo đến thế thật độc đáo. Người ta coi dân ca như mạch sống của nòi giống, và phải nuôi dưỡng nó, người trẻ phải nối tài người già” [1, tr. 8].

Bài viết này là công trình đầu tiên đi sâu tìm hiểu những giá trị đặc sắc về nội dung và nghệ thuật của dân ca Pu Péo từ góc nhìn văn hóa, qua đó giới thiệu và làm rõ hơn bản sắc văn hóa dân tộc Pu Péo; góp phần tăng cường hiệu quả công tác bảo tồn, phát triển dân ca Pu Péo nói riêng, phát triển bền vững cộng đồng các dân tộc thiểu số nói chung.

2. Tư liệu và phương pháp nghiên cứu

2.1. Tư liệu nghiên cứu gồm 2 nguồn:

- Một là: các bài dân ca trong cuốn *Dân ca Pu Péo* do Lê Trung Vũ sưu tầm, biên soạn và chuyển thơ, NXB Văn hóa dân tộc, năm 1993.

- Hai là: 27 bài dân ca Pu Péo do nhóm tác giả Dương Thu Hằng, Nguyễn Thu Quỳnh, Nguyễn Thị Thu Trang và cộng tác viên thu thập, sưu tầm tại huyện Đồng Văn, tỉnh Hà Giang trong thời gian từ tháng 10/2019 đến tháng 6/2020. Thông qua các cộng tác viên và nghệ nhân người Pu Péo tại địa phương, nhóm tác giả đã sưu tầm được văn bản chép tay các bài dân ca Pu Péo. Ngoài ra, nhóm tác

giả còn sưu tầm trực tiếp bằng việc gặp gỡ các nghệ nhân hát dân ca người địa phương, ghi chép và văn bản hóa trực tiếp các bài dân ca (thông qua bộ chữ Latin) [2].

2.2. Phương pháp nghiên cứu:

- Phương pháp tiếp cận liên ngành: Để lí giải những vấn đề về nội dung trong dân ca Pu Péo cần vận dụng kết hợp tri thức của nhiều ngành khoa học như: văn hóa học, nhân học, ngôn ngữ học, xã hội học,... Với mỗi ngành khoa học này, nhóm tác giả chỉ vận dụng những quan điểm liên quan trực tiếp, có chức năng như những công cụ phục vụ trực tiếp cho đề tài.

- Phương pháp khảo sát, thống kê: Khảo sát, thống kê các chi tiết trong bài dân ca của dân tộc Pu Péo tạo điều kiện thuận lợi cho việc phân tích, tổng hợp, nghiên cứu sâu về mặt nội dung.

- Phương pháp phân tích, tổng hợp: Tổng hợp những đặc điểm về nội dung và nghệ thuật trong dân ca. Từ kết quả trên tiến hành phân tích những đặc điểm đó theo góc nhìn văn hóa, văn học.

- Phương pháp chuyên gia: Phòng vấn giáo viên để khảo sát thực trạng dạy học văn học địa phương tại trường THPT Đồng Văn, tỉnh Hà Giang. Phòng vấn nghệ nhân về việc truyền dạy và thu thập thêm ngữ liệu về dân ca Pu Péo. Phòng vấn người dân tộc Pu Péo xin ý kiến về những vấn đề liên quan đến đề tài.

- Phương pháp điền dã: Phương pháp này được sử dụng để sưu tầm, thu thập tư liệu là các bài dân ca của người Pu Péo ở huyện Đồng Văn, tỉnh Hà Giang. Nhóm tác giả và cộng tác viên đã đi đến địa bàn sinh sống của người Pu Péo để sưu tầm các bài dân ca dựa trên các tư liệu chép tay và ghi chép trực tiếp lại lời hát của những nghệ nhân người Pu Péo. Nhóm tác giả đã sử dụng bộ chữ Latin để ghi chép và văn bản hóa các bài dân ca Pu Péo, sau đó dịch nghĩa của từng bài dân ca sang tiếng Việt. Với sự giúp đỡ của một số cộng tác viên người Pu Péo và nghệ nhân, nhóm tác giả đã thực hiện được việc hiệu đính văn bản ghi chép các bài hát dân ca Pu Péo bằng bộ chữ Latin và bản dịch sang tiếng Việt.

3. Kết quả và bàn luận

3.1. Dân ca thể hiện văn hóa tâm linh của người Pu Péo

Những sinh hoạt lễ nghi lâu ngày đã trở thành tập tục khá quen thuộc, bền vững trong cuộc sống cộng đồng dân tộc Pu Péo. Gắn liền với thời gian, được hệ thống hóa lại trong bài dân ca và được lưu truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác qua kí ức của các trưởng bản, già làng... Văn hóa tâm linh đã trở thành một trong những sợi dây nối kết cộng đồng, giúp cho mọi người gắn bó chặt chẽ với nhau, tương trợ, cùng nhau vượt qua những khó khăn trong cuộc sống. Dân ca Pu Péo đã ghi lại đời sống thực tế cũng như đời sống tinh thần phong phú của một dân tộc trong quá trình sinh thành để tự khẳng định giữa một bối cảnh lịch sử và không gian ít thuận lợi.

Trước hết, đó là những sinh hoạt tập tục lễ nghi truyền thống như phong tục trồng lúa, trồng ngô; phong tục đón năm mới: *Bài ca chào mặt trời, Nguồn gốc cây lúa, cây ngô, Đón lúa về, Cúng cơm mới, đón năm mới, Lễ chiêu hồn, Đón giao thừa, Mừng năm mới, Tết, rể mừng nhà vợ, Tết, đáp lời con rể, Tết, bạn cũ gặp nhau...* Qua các lời ca ấy mỗi quan hệ nhiều chiều của con người với môi trường tự nhiên, môi trường xã hội được hiện lên sinh động và thú vị. Chẳng hạn, sống nhờ rừng, phụ thuộc thiên nhiên, người Pu Péo có tâm lí tôn trọng và kính thờ các đấng siêu nhiên. Để mời được linh hồn của tổ tiên về ăn tết, người Pu Péo có lời ca cầu tất cả các thần gần xa:

Ơ thần bản, thần làng

Ơ, thần mùa màng, mưa nắng.

Ơ, thần đồng, thần ruộng

Thần nương, thần Rắt

Thần rừng Bium, rừng Hiêng

(...) Mời mâm cơm này

Mời các thần nam về hưởng, gọi giúp hồn về

Mời mâm thịt này

Mời các thần nữ về dự, đón giúp hồn về [1].

Chỉ trong phần một *lễ chiêu hồn* của dân ca Pu Péo, nhóm tác giả thống kê được 46 vị thần xuất hiện. Số lượng các vị thần rất phong phú, việc đặt tên thần linh gắn liền với tín ngưỡng đa thần của dân tộc Pu Péo như: *thần mùa màng, thần mưa, thần nắng*, đặc biệt là *thần rừng...* Không được thiên nhiên ưu đãi, để vượt qua những khó khăn, thử thách của cuộc sống người Pu Péo đã tìm cho mình điểm tựa về mặt tinh thần. Việc liệt kê tên các vị thần có lớp lang, có thứ tự thể hiện sự tín ngưỡng, niềm tin, sự sùng bái vào lực lượng thần linh – lực lượng mà họ cho rằng có sức mạnh tiềm ẩn đủ lớn để bảo vệ họ trước những bất trắc của cuộc sống. Niềm tin đó được thể hiện thông qua lời ca tri ân được người Pu Péo hát vào dịp năm mới với tấm lòng biết ơn và ước vọng nhờ cậy, cầu mong nhận được sự che chở, bảo hộ từ thần linh.

Tết mừng 5 tháng 5 (*cần biêng*) là ngày người Pu Péo cúng tổ tiên, trời đất và hái thuốc. “Theo quan niệm của người Pu Péo, ngày 5 tháng 5 là ngày trời đất giao hòa, là ngày nóng nhất trong năm và giờ nóng nhất là giờ Ngọ, cây cối hấp thụ được nhiều khí lực. Người Pu Péo tin rằng đi hái thuốc (thảo dược) vào dịp này cây thuốc sẽ hiệu nghiệm hơn [2, tr.341],” cầu vía lúa cho lúa tốt hơn,... Mỗi dịp *cần biêng*, nếu lúa xấu người Pu Péo thường dùng bài dân ca *Nguồn gốc cây lúa, cây ngô* để cúng khấn bằng cơm gạo hoặc bánh làm bằng bột ngô, bột gạo. Người già không quên nhắc nhở con cháu chăm chỉ “*ba ngày xem lúa một lần, năm ngày xem cây một buổi...* [1].” Tinh thần lao động bền bỉ còn được thể hiện ở việc *tùng lột chân ở lại*, con người làm lụng vất vả, đi lại nhiều ngày: “*Nhờ đó mà con người có những bó lúa to mang về, địu bó lúa lớn về, vác nhiều lúa, chân bước nặng nề, mang nhiều lúa chân bước mỗi một...* [1]”. Lời ca cất lên thể hiện sự biết ơn đến những người đã truyền lại kinh nghiệm cho đời sau, và cũng là lời nhắc nhở con cháu cần phát huy, gìn giữ phong tục ngày lễ của dân tộc.

Năm mới còn là cơ hội đặc biệt để thực hiện các nghi thức quan trọng. Tiễn năm cũ và đón năm mới cầu sức khỏe cho mỗi cá nhân, gia đình, không chỉ là câu ca tiếng hát, mà trong đó là cả một quá trình, cả một kho tàng văn hóa của người xưa. Chiều 29 tháng Chạp sẽ diễn ra lễ chiêu hồn, ngày lễ này để mời các thần về hưởng lộc: “*mười mâm cơm này, mười mâm thịt này, về ăn bánh gio to, bánh chưng lớn, bầy miếng thịt nhỏ, 7 nhúm cơm ngon, năm nhúm cơm mới, năm miếng thịt ngon, nắm cơm to nhất, miếng thịt to nhất, mời hồn, mời hồn, mời hồn về ăn bữa cơm tết sáng...* [1].” Nhờ các thần gọi giúp hồn các thành viên trong gia đình, nhưng chủ yếu là trông cậy các thần bảo vệ hạnh phúc, sức khỏe và mùa màng của gia đình và mời các hồn gia tiên về hưởng lộc. Đến tối 30 tháng chạp là lễ đón giao thừa, người già ngồi trước bàn thờ đọc bài cúng cầu năm mới đến thật nhiều tài lộc và may mắn: “*nguồn may mắn vào cửa, phúc đã đến nhà, thọ đã đến cửa, tài đã vào cửa, lộc đã vào nhà, sức khỏe mới người không ốm yếu, cây lúa tốt, cây ngô lớn, kê mọc nhanh...* [1].” Sớm mừng 1 tết là lễ đón năm mới, cùng nhau mừng năm mới, cầu chúc cho người: “*thêm sức khỏe, sống lâu, phát tài, phát lộc...*” (Nguồn do tác giả sưu tầm); cầu cho gia súc, gia cầm: “*gia cầm đầy sân, gia súc đầy chuồng...*[1]”. Phong tục tập quán ngày tết của người Pu Péo thường cúng để tiễn năm cũ và đón năm mới thể hiện qua lời dân ca. Mọi người cất lên giọng ca như là để nói lên khát vọng, mong ước về một năm mới may mắn, một cuộc sống no đủ, hơn nữa là để gìn giữ truyền thống từ đời xưa, phát huy những phong tục tập quán quý báu của dân tộc mình.

3.2. Dân ca thể hiện văn hóa ứng xử trong gia đình và xã hội của người Pu Péo

Giống như các dân tộc khác, cách ứng xử giữa con người với con người đã được các thế hệ người Pu Péo gìn giữ và truyền lại từ đời này sang đời khác. Ngày nay, mặc dù xã hội đã có nhiều sự đổi thay nhưng giao tiếp ứng

xử vẫn có tầm quan trọng đặc biệt, thể hiện rõ bản sắc văn hóa tộc người. Nó tạo nên các mối quan hệ tốt đẹp, có văn hóa, có đạo đức trong cộng đồng dân cư, trong gia đình và trong tình bạn. Trong dân ca Pu Péo, có rất nhiều lời ca răn dạy con người sống có đạo đức, biết ứng xử với bố mẹ:

Con ở xa cách núi, cách đồi

Con ở xa khuất mặt, vắng lời.

Không nhìn thấy bố mẹ

Không nghe tiếng anh em

Nay tết đến, năm cũ qua rồi.

Con về chào bố mẹ

Con về với anh em [1]

Yếu tố cốt truyện trong một bài dân ca Pu Péo là điểm nhấn làm cho lời ca thêm uyển chuyển, lúc trầm, lúc bổng. Việc lặp lại các từ ngữ “*con ở xa*”, “*không*”, “*con về*” tạo sự liên kết chặt chẽ câu hát với tình tiết phát triển của cốt truyện, câu hát tiếp nối nhau khiến người nghe chìm đắm trong câu chuyện hấp dẫn, có mở đầu và kết thúc rõ ràng. Theo phong tục của người Pu Péo, kể từ khi cô dâu được nhà trai đón về, khi quay trở lại gia đình, cô dâu được đối xử như khách và không được coi là con của bố mẹ đẻ mình nữa. Cuộc sống khi lấy chồng xa nhà của các cô gái Pu Péo rất cô đơn, gấn bó cuộc đời còn lại của mình bên nhà chồng, nhưng giờ đây lời ca cất lên như đòi lại công bằng cho người phụ nữ đó. Đàn ông Pu Péo hiểu được tâm tư của vợ mình, hiểu được phong tục khắt khe của dân tộc mình, nên đã chủ động về thăm bố mẹ vợ.

Sự tồn tại và phát triển của mỗi con người luôn gắn liền với sự phát triển của cộng đồng xã hội nhất định. Con người là nhân vật trung tâm của xã hội, là chủ thể chân chính sáng tạo ra mọi giá trị vật chất và tinh thần để phục vụ lại chính đời sống của mình. Trong xã hội của người Pu Péo những giá trị truyền thống tốt đẹp được lưu giữ và phát huy cho đến ngày nay. Ngoài gia đình, tình bạn cũng là một thứ tình cảm thiêng liêng trong đời sống, họ vẫn nhớ đến nhau và tìm gặp nhau như gặp lại tri kỉ:

Mỗi người sống ở một phương

Mỗi người sống ở một góc

Mỗi người sống ở một phương vẫn chung một trời

Mỗi người sống ở một góc vẫn chung mặt trăng

Chọn ngày tốt đến hỏi thăm sức khỏe

Chọn ngày đẹp đến gặp nhau trò chuyện

(Nguồn do tác giả sưu tầm)

Kết cấu trùng điệp làm cho lời ca dễ nhớ, dễ thuộc và trở nên phổ biến, tạo nên lớp sóng miên man, thể hiện được cung bậc tình cảm của mỗi người Pu Péo, dù họ ở đâu, ở phương nào họ cũng có thể gặp lại nhau để thăm hỏi.

3.3. Dân ca thể hiện văn hóa ứng xử trong tình yêu đôi lứa của người Pu Péo

Bên cạnh các bài ca nghi lễ, hát đối đáp thể hiện một cách sinh động và chân thực mọi mặt của tư tưởng tình cảm của người Pu Péo, đặc biệt là tình yêu đôi lứa. Khúc hát trong tình yêu thuở ban đầu của các chàng trai cô gái Pu Péo mang nhiều tâm trạng và cảm xúc đa dạng. Đó là niềm vui xôn xang bâng khuâng thuở ban đầu với những lời tâm tình mộc mạc, bộc trực và nồng thắm: *Muốn cùng em chung gối chung giường, lòng anh rất mến thương, nụ cười em say đắm lòng người, anh muốn cùng em nên vợ chồng, chim mất bạn như em mất anh, đã yêu anh em yêu đến cùng, được em yêu hạnh phúc nhường nào...* [1]. Đó còn là sự cảm thông với số phận của chàng trai cô gái Pu Péo. Đồng thời cũng thể hiện niềm mong ước được tự do, hạnh phúc, được sum họp của chàng trai cô gái Pu Péo. Với kết cấu đối đáp đã cho người nghe thấy được phần tâm hồn phong phú cũng như khả năng ứng khẩu, lối tư duy khôn khéo của người Pu Péo.

Lời dân ca cất lên đã để lại cho người đọc nhiều suy nghĩ về cái đẹp của người Pu Péo. Với người Pu Péo, họ không ước mơ cuộc sống xa hoa, ồn ào, họ chỉ cần cuộc sống tươi đẹp, yên bình giản dị, no đủ. Đó còn là sự tổ chức xã hội phong kiến đã kìm nén, thống trị tình cảm của con người cảnh ở mong trừ nợ. Đó còn là tình yêu vượt qua mọi nghịch cảnh: *vượt ba ao, bảy suối; không e sấm sét trên trời; sợ gì bàn tán ngược xuôi, anh đã có*

vợ... [1] để khẳng định được tiếng nói riêng của mỗi con người trong tình yêu của dân tộc Pu Péo. Quanh năm gắn bó với núi rừng, người Pu Péo sống với nhau chân thành vì tình, vì nghĩa, yêu nhau *xuống suối vàng tay vẫn nắm tay* [1]. Những câu hát đã thấp lên biết bao ngọn lửa tình yêu, là cầu nối cho bao đôi lứa tìm đến với nhau trở thành vợ chồng dù có rất nhiều rào cản. Đó cũng chính là những bản nhạc thấp sáng trong tâm hồn mỗi người dân Pu Péo, những người dân nghèo khổ quanh năm suốt tháng chỉ biết làm bạn với ruộng đồng, nương rẫy. Họ cũng có những khát vọng, ước mơ đời thường giống như các dân tộc khác, và họ cũng dám đấu tranh, dám vượt qua tất cả để có được hạnh phúc của mình.

3.4. Thảo luận

Dân tộc Pu Péo cũng như nhiều dân tộc khác sinh sống trên khắp đất nước Việt Nam, có đời sống lịch sử, văn hóa phong phú và đa dạng và có những nét đặc trưng riêng về phong tục tập quán cũng như lối sống. Trong suốt dòng chảy lịch sử, từ xa xưa đến nay dân ca Pu Péo vẫn tồn tại trong cuộc sống của người dân lao động, nó ẩn chứa trong đó là sức sống tiềm tàng mãnh liệt của con người Pu Péo.

Dân ca Pu Péo là biểu hiện của các giá trị văn hóa cổ truyền của tộc người Pu Péo nhưng chưa được nhiều người biết đến. Hiện đã có một số văn bản lưu lại dân ca Pu Péo, tuy nhiên, mọi việc chỉ mới dừng lại ở công tác sưu tầm, giới thiệu khái quát mà chưa có công trình nghiên cứu nào chỉ ra nội dung dân ca Pu Péo từ góc nhìn văn hóa tộc người. Với xu thế hội nhập giao lưu và tiếp biến văn hóa giữa các vùng miền, dân tộc và quốc gia như hiện nay, dân ca của người Pu Péo cũng như các loại hình văn hóa dân gian của các dân tộc khác đang đứng trước nguy cơ mai một, biến dạng. “Giáo dục đa văn hóa góp phần định hướng tiến trình toàn cầu hóa theo hướng tích cực với các giá trị tốt đẹp, bình đẳng, tạo nên những công dân có khả năng đóng góp hiệu quả cho sự phát triển đất nước, tham gia vào các liên minh toàn cầu tiến bộ nhằm cùng nhau giải quyết các vấn đề toàn cầu [3].” Vì

vậy, việc tìm hiểu bảo tồn và phát huy những giá trị truyền thống, trong đó có dân ca Pu Péo là điều hết sức cần thiết.

Dân tộc Pu Péo với lối cư trú xen kẽ và tập quán hôn nhân cận huyết, ngôn ngữ chưa có chữ viết, chưa phát triển ngôn ngữ trong văn học nghệ thuật, trong giáo dục và truyền thông; phạm vi sử dụng ngôn ngữ hạn chế trong gia đình và cộng đồng thôn bản, nhiều người trẻ đã ít nói hoặc thậm chí không còn nói được ngôn ngữ của dân tộc mình, số lượng và chất lượng của việc lưu trữ tài liệu ngôn ngữ còn hạn chế, tình trạng bị tiếng Việt và ngôn ngữ phổ thông vùng (tiếng Mông) lấn át là phổ biến thì việc tiếng Pu Péo phải đối mặt với nguy cơ mai một, tiêu vong là rất lớn. “Tiếng Pu Péo thuộc nhóm ngôn ngữ có nguy cơ tuyệt chủng, rất ít người sử dụng, phạm vi sử dụng rất hẹp... [4]” Sức sống của ngôn ngữ bị đe dọa bởi sự thay đổi của các yếu tố xã hội và của chính bản thân cộng đồng dân tộc Pu Péo. Vì vậy rất cần có những biện pháp thiết thực để duy trì và phát triển loại hình văn hóa này. Vấn đề đặt ra cho các

cấp chính quyền, ban ngành của địa phương, nhà nước là thực hiện hoạt động đào tạo và truyền dạy cho người dân Pu Péo.

4. Kết luận

Dân ca Pu Péo quả là nơi lưu giữ khá toàn diện về đời sống văn hóa của một dân tộc chưa tới 1000 người ở Việt Nam. Tiêu biểu cho những “cái hay, cái thơm” của người Pu Péo là giá trị văn hóa tâm linh, văn hóa ứng xử với gia đình và xã hội, đặc biệt là văn hóa ứng xử trong tình yêu lứa đôi.

Văn hóa tâm linh gồm những lời ca tri ân tổ tiên, thần linh và mong ước hy vọng sức khỏe, tài lộc... Trước là mời thần linh, gia tiên về hưởng lộc với sự chuẩn bị chu đáo, đầy đủ, tỉ mỉ, sau là biết ơn, uống nước nhớ nguồn và nhờ thần linh phù hộ cuộc sống tốt đẹp may mắn. Người Pu Péo có tín ngưỡng đa thần, sống dựa vào tự nhiên nên hệ thống các vị thần được nhắc đến trong dân ca rất phong phú về số lượng.

Văn hóa ứng xử trong gia đình là nét đẹp truyền thống của dân tộc Pu Péo. Từ khi nằm

trong nôi đã được nghe lời ca dao của chính dân tộc mình, nó như nguồn suối mát tưới vào tâm hồn trẻ thơ, góp phần hình thành, nuôi dưỡng và giáo dục nhân cách con người. Đó còn là sự kính trọng, hiếu thảo của con cái đối với cha mẹ và sự giáo dục của cha mẹ với con cái. Mỗi quan hệ tình bạn được đề cao, bên cạnh đó tình cảm đối với Đảng, đối với Bác Hồ thể hiện lòng biết ơn sâu sắc những người anh hùng dân tộc của người dân Pu Péo.

Các cung bậc cảm xúc trong tình yêu và sự đấu tranh cho hạnh phúc lứa đôi thể hiện rõ văn hóa ứng xử của người Pu Péo - những người sống nơi núi đá chông gai. Tình yêu với những lời thề thốt, kể khổ, hứa hẹn cho một tương lai tươi sáng và kết duyên sâu nặng thành vợ thành chồng để có một cuộc sống ấm no, hạnh phúc. Đứng trước những khó khăn thử thách, ý thức đấu tranh của người Pu Péo lại trở dậy một cách tự nhiên để giành lấy hạnh phúc chính đáng. Lời ca giao duyên là tiếng lòng ngọt ngào, sâu nặng và da diết được cất lên từ trái tim giàu lòng nhân ái, tràn đầy khát vọng, niềm tin vào tình yêu, cuộc sống.

Dân ca Pu Péo là một tư liệu hay và quý cần được trao truyền và phát huy trong đời sống xã hội hiện đại. Đặt trong bối cảnh giao thoa và tiếp biến văn hóa đang diễn ra mạnh mẽ, trước những tác động ngày càng lớn từ các luồng văn hóa “xấu”, “độc”, việc gắn công tác giáo dục và đào tạo với giữ gìn, bảo tồn dân ca Pu Péo thực sự là một việc làm rất thiết thực.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1]. T. V. Le, *Folk song of Pu Péo*. Ethnic Culture Publishing House, 1993.
- [2]. V. A. Tran, *Folklore of the Pu Peo people in Vietnam*. Publishing House of Information and Culture, 2011.
- [3]. D. M. H. Nguyen, “Multicultural education activities and programs in University of Social Sciences and Humanities – Vietnam National University Ho Chi Minh City,” *Journal of Thu Dau Mot University*, no. 6 (13), pp. 30-37, 2013.
- [4]. T. H. Duong, and T. Q. Nguyen, “Preserving ethnic languages – an urgent issue in the course of preserving and developing ethnic minorities of very few population in Vietnam nowadays,” *Language and life*, no. 5B(298), pp. 176-180, 2020.